

LİSANSÜSTÜ DÜZEYDE EĞİTİME İLİŞKİN ÖĞRENCİ DEĞERLENDİRMELERİ: BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ BÖLÜMÜ LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİ ÖRNEĞİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Meltem KURTOĞLU ERDEN¹, Süleyman Sadi SEFEROĞLU²

1 Dr. Öğretim Üyesi, Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, meltemkurtoglu@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2438-438X.

2 Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, sadi@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5010-484X.

Geliş Tarihi: 29.11.2019 Kabul Tarihi: 04.04.2021 DOI: 10.37669/milliegitim.653099

Öz: Yüksek lisans ve doktora programlarından oluşan lisansüstü eğitim, lisans eğitiminin tamamlanmasının ardından seçilen bir dalda düzenlenen iki aşamalı öğretim sürecini kapsamaktadır. Lisansüstü eğitim belli bir alanda uzmanlaşmayı amaçlayan eğittir. Lisansüstü eğitimin amaçlarına ulaşabilmesi için, eğitimin verildiği alanın içeriklerine uygun programların hazırlanması ve öğrenci ile öğretim üyelerinin işbirliği içerisinde hareket etmeleri gerekmektedir. Bu süreçte öğrencilerin ihtiyaç, beklenti ve görüşlerinin ortaya çıkarılması da programın başarılı olmasında önemli unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle bir programa yönelik öğrencilerin görüşleri, o programı hazırlayan ve uygulayanların görüşleri kadar önemli görülmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı Bilgisayar Öğretimi ve Teknoloji Eğitimi (BÖTE) alanında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin lisansüstü eğitime ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmak olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin lisansüstü eğitim alma nedenleri, lisansüstü eğitimden beklentileri, lisansüstü eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerine ilişkin görüşleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda 10'u yüksek lisans, 10'u doktora öğrencisi olmak üzere 20 lisansüstü öğrencisine ulaşılmıştır. Çalışmayla ilgili veriler "Lisansüstü Eğitime İlişkin Görüş Formu" başlıklı bir form aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen verilerden, öğrencilerin lisansüstü eğitimi genel olarak akademik kariyer, bilimsel süreçler, kişisel gelişim ve alanda uzmanlaşma kavramlarıyla bütünleştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: BÖTE, lisansüstü eğitim, lisansüstü öğrenci, akademik kariyer

STUDENTS' EVALUATION REGARDING EDUCATION AT GRADUATE LEVEL: THE CASE OF GRADUATE STUDENTS IN COMPUTER EDUCATION AND INSTRUCTIONAL TECHNOLOGY

Abstract:

Postgraduate education, which consists of master's and doctoral programs, includes a two-stage teaching process in a selected branch after the undergraduate education. Postgraduate education aims to specialize in a certain field. In order to achieve the aims of postgraduate education, it is necessary to prepare programs suitable for the content of the field in which the education is given and to act in cooperation with the students and faculty members. In this process, revealing the needs, expectations and opinions of the students are considered as important for the success of the program. For this reason, the opinions of the students towards a program are considered as important as the opinions those who prepare and evaluate the program. In this context, the aim of this study is to reveal the opinions of graduate students in the field of Computer Education and Instructional Technology (CEIT) about post-graduate education. In this direction, the students' reasons for receiving post graduate education, their expectations from post-graduate education, the problems they encountered during the post-graduate education process, and their opinions about these problems were tried to be revealed. For this purpose, 20 graduate students were reached, 10 of whom were masters students and others were doctoral students. The data were collected through a form titled "Opinion Form Regarding Postgraduate Education". From the data obtained, it was concluded that the students generally integrated postgraduate education with the concepts of academic career, scientific process, personal development and specialization in the field.

Keywords: CEIT, graduate education, graduate students, academic career

I. GİRİŞ

Son yıllarda bilgi üretim hızının artması, lisans düzeyindeki eğitim-öğretim sürecinin nitelikli insan yetiştirme konusunda yetersiz görülmesine neden olmuştur (Güven ve Tunç, 2007). Ayrıca lisans programlarına yönelimlerdeki artışla beraber lisans mezun sayısının çoğalması da bireylerin daha farklı niteliklerle donatılmasını zorunlu kılmaktadır (Gömleksiz ve Et, 2013). Tüm bunların bir sonucu olarak; lisans eğitiminden daha üst düzeyde bilgi sunarak nitelikli insan gücü yetiştirmeyi hedefleyen eğitim programları, yani lisansüstü eğitim ortaya çıkmıştır (Alhas, 2006). Lisansüstü eğitim,

bireyin kendi gelişimine yönelik çeşitli bilimsel bilgi ve beceri kazandığı bir süreç olmanın yanı sıra; ülkenin kalkınması ve bilimsel, teknolojik, ekonomik, siyasi, kültürel alanlarda gelişmesi için önemli bir etki gücü sağlayan eğitim-öğretim düzeyidir (Bülbül, 2003; Dilci ve Gürol, 2012). Öte yandan Varış'a (1972) göre lisansüstü eğitim, araştırma yoluyla bilgiye katkı sağlayacak ve gelişen toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilecek bilim insanı ve öğretim elemanı yetiştirmeyi hedefleyen eğitim faaliyetleridir.

Yapılan tanımlamalar doğrultusunda lisansüstü eğitimin birçok işlevi olduğunu söylemek mümkündür. Türker'e (2001) göre, lisansüstü eğitimin birey ve toplum açısından iki önemli işlevi bulunmaktadır. Bireysel açıdan bakıldığında, bireyin, istediği alanda bilgi kapasitesini artırması ve üst düzey öğrenme ihtiyacını karşılaması açısından önemli görülmektedir. Toplum açısından ele alındığında ise lisansüstü eğitim, kalkınmışlığın en önemli ölçütü olarak kabul görmektedir. Arıcı (2001) ise lisansüstü eğitimin işlevlerini "bilim-sanat üretme ve yayma, toplumsal sorunları doğru algılama ve sorunlara çözüm önerileri geliştirme, ile üst düzey insan gücünün yetiştirilmesine katkıda bulunma" şeklinde üç başlık altında ele almıştır.

Bireyin kendi isteği doğrultusunda, belli şartları taşımak koşuluyla dahil olduğu lisansüstü eğitim programları yüksek lisans ve doktora olmak üzere iki dereceden oluşmaktadır. Yüksek Öğrenim Kurumu, bu eğitim programlarının amaçlarını yüksek lisans derecesi için "*Öğrencinin bilimsel araştırma yaparak bilgilere erişme, bilgiyi değerlendirme ve yorumlama yeteneğini kazanmasını sağlamak*"; doktora derecesi için ise "*Öğrenciye bağımsız araştırma yapma, bilimsel olayları geniş ve derin bir bakış açısı ile irdeleyerek yorum yapma ve yeni sentezlere ulaşmak için gerekli adımları belirleme yeteneği kazandırmak*" şeklinde açıklamıştır (YÖK, 2008).

Lisansüstü eğitimin amaçlarına ulaşabilmesi için, eğitim verilecek alanın ihtiyaçlarına uygun olarak lisansüstü eğitim programların hazırlanması ve öğrenci ile öğretim üyelerinin işbirliği içerisinde hareket etmeleri gerekmektedir (Bülbül, 2003; Düzkan-tar Uysal ve Batu, 2010). Bu süreçte özellikle danışman öğretim üyelerine büyük rol düştüğü düşünülmektedir. İyi bir danışman dürüst, bilgi paylaşımına gönüllü, geri bildirimler vererek öğrencinin gelişimine destek veren, açık sözlü biri olmalıdır (Knox ve McGovern, 1988; aktaran Düzkan-tar-Uysal ve Batu, 2010). Brown ve Atkins'e (1991) göre de etkili bir danışmanın aynı zamanda etkili bir araştırmacı olması gerekmektedir. Bu özelliklere sahip öğretim üleriyle yürütülen lisansüstü eğitim sürecinin sonunda, nitelikli insan yetiştirme konusunda başarıya ulaşılabileceği düşünülmektedir. Öte yandan, danışman öğretim üyesi ile öğrenci arasında yaşanabilecek problemler süreci olumsuz etkileyerek başarıya ulaşılmasını engelleyebilir (Koç ve Özkoçak, 2019). Bunun yanı sıra lisansüstü eğitim sürecinde öğrenci, öğretim üyeleri, eğitim programları ve çalışma şartlarına bağlı birçok farklı sorunla da karşılaşılabilir (Karaman ve Bakırcı, 2010). Karşılaşılabilecek sorunlarla başa çıkabilmek için öncelikle mevcut sorunların tespiti gerekmektedir. Bu durumda, lisansüstü eğitimin paydaşlarıyla yapılan çalışmalar önem taşımakta; bir lisansüstü eğitim programını hazırlayan, uygulayan

ve o programda eğitim gören kişilerin görüşleri değerli görülmektedir (Özmenteş ve Özmenteş, 2010).

Lisansüstü eğitimle ilgili alanyazın incelendiğinde, lisansüstü eğitime yönelik olarak öğretim elemanlarının, yöneticilerin, öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşlerinin toplandığı çalışmalara rastlandığı, ancak son yıllarda bu bağlamda yapılan çalışmaların sayısının az olduğu görülmektedir. Koşar, Er ve Kılınç (2020), öğretmenlerin eğitim yönetimi alanında lisansüstü eğitim alma nedenlerini ortaya koymak amacıyla öğretmenlerin görüşlerinin incelendiği bir çalışma yapmıştır. Çalık ve Gürer (2019), lisansüstü eğitim gören öğrencilerin, aldıkları eğitime ilişkin düşüncelerini incelemek amacıyla eğitim bilimleri alanında farklı lisansüstü programlarda eğitimine devam eden öğrencilerle bir çalışma yürütmüştür. Benzer şekilde Koç ve Özkoçak (2019), lisansüstü eğitimlerine devam eden öğrencilerle görüşmeler yaparak öğrencilerin lisansüstü eğitim alma nedenleri, bu eğitimden beklentileri ve süreçte karşılaştıkları sorunları ortaya koymuşlardır. Teyfur ve Çakır (2018) da, lisansüstü eğitim almakta olan öğretmenlerin eğitime başlama gerekçeleri ve süreçte karşılaştıkları sorunları ortaya koymak amacıyla bir çalışma yapmıştır.

Lisansüstü eğitim alan öğrencinin ihtiyaç, beklenti ve sorunlarının ne olduğunun ortaya konması, sorunlara yönelik çözümler üretilerek eğitim sürecinin daha verimli hale getirilmesini sağlayabilir. Bu doğrultuda, bu çalışmada BÖTE alanında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin lisansüstü eğitime ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmak amaçlanmış ve öğrencilerin,

- lisansüstü eğitim alma nedenleri,
- lisansüstü eğitimden beklentileri,
- lisansüstü eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerine ilişkin görüşleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu amaca yönelik araştırmanın problem cümlesi "*BÖTE alanında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin lisansüstü eğitime ilişkin görüşleri nelerdir?*" olarak belirlenmiştir. Bu amaca ulaşmak üzere aşağıdaki araştırma soruları belirlenmiştir:

1. BÖTE lisansüstü programlarında eğitim alan öğrenciler lisansüstü eğitime kabul şartları hakkında ne düşünüyorlar?
2. BÖTE lisansüstü programlarında eğitim alan öğrencilerin düşüncelerine göre lisansüstü eğitim nedir?
3. BÖTE alanındaki lisansüstü öğrencilerin lisansüstü eğitimi tercih etme nedenleri nelerdir?
4. BÖTE lisansüstü programında eğitim alan öğrenciler ideal bir lisansüstü eğitim programından beklentileri nelerdir?

5. BÖTE alanında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin lisansüstü eğitime ilişkin beklentileri eğitime başlamadan önce ve başladıktan sonra nasıldır?
6. BÖTE alanında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin lisansüstü öğretim sürecinde karşılaşılabilecekleri sıkıntılara ilişkin düşünceleri nelerdir?
7. BÖTE alanında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin tez konusu ve danışman belirleme sürecine ilişkin görüşleri nelerdir ve bu sürecin nasıl olması gerektiğini düşünmektedirler?
8. BÖTE alanında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin, lisansüstü eğitimin getirisi hakkındaki düşünceleri nelerdir?

II. YÖNTEM

1.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, nitel araştırma desenlerinden biri olan olgu bilim (fenomenoloji) deseni gerçekleştirilmiştir. Olgu bilimsel (fenomenolojik) çalışmalar, bireylerin bir olguya ilişkin yaşantılarını, algılarını ve bunlara yükledikleri anlamları ortaya çıkarmayı hedeflediği için, hedef kitledeki bireylerin söz konusu olguya yönelik deneyimlerinin özüne inilmesini gerektirmektedir. Olgu bilimde esas amaç, bireyin dünyası ve onun oluşturduğu anlamlar olduğu için bireyin yaşantısı, yaşantıların geçtiği ortam ve bağlam da çalışılan olguyu ortaya koyarken önemlidir (Aydın, 2015). Moustakas (1994) olgu bilimsel çalışmalarda, neyin, nasıl deneyimlendiği üzerine odaklanılması gerektiğini ifade etmektedir (akt., Creswell, 2007). Bu çalışmada ele alınan olgu (fenomen), lisansüstü eğitimidir.

1.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubu belirlenirken, amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulmasıdır (Büyüköztürk vd., 2010). Bu örnekleme yönteminde ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden var olan ölçütleri karşılayan bütün durumlar incelenebilir (Şimşek ve Yıldırım, 2006). Bu çalışmada belirlenen ölçüt, katılımcıların BÖTE Bölümü'nde lisansüstü programlarda öğrenimlerine devam ediyor olmalarıdır.

Araştırmanın çalışma grubunu BÖTE alanında lisansüstü eğitime devam eden 20 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcılara BÖTE bölümlerinin bulunduğu gruplardan ve sosyal ağ siteleri üzerinden ulaşılmıştır. Bu öğrencilerin 10'u yüksek lisans, 10'u ise doktora programlarında öğrenim görmektedirler. Bu öğrencilerin bir kısmı halihazırda bir işte çalışan öğrencilerdir. Katılımcı öğrencilerin çalışma durumlarıyla ilgili dağılım Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Mesleklerine Göre Dağılımları

Meslekler	F
Öğretmen	6
Akademisyen	6
Bilişim Teknolojisi ile ilgili özel sektör	5
Çalışmıyor	3

1.3. Veri Toplama Aracı

Olgu bilim çalışmalarında görüşme, gözlem, odak grup görüşmeleri veya farklı metotlar kullanılarak veri toplanabilmektedir (Lester, 1999). Şimşek ve Yıldırım (2006), olgu bilimsel çalışmalarda esas veri toplama aracının görüşme formları olduğunu ifade etmektedir. Bu çalışmada da veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen “*Lisansüstü Eğitime İlişkin Görüş Formu*” kullanılmıştır. Bu form iki bölümden oluşmaktadır:

- Formun ilk bölümünde katılımcılara ilişkin kişisel sorular,
- Formun ikinci bölümünde ise lisansüstü eğitime ilişkin görüşleri ortaya çıkarmayı amaçlayan açık uçlu sorulardan oluşan “*Lisansüstü Eğitime İlişkin Görüşler Anketi*” bulunmaktadır.

Veri toplama aracı oluşturulurken ilk olarak alanyazın taraması yapılmış ve benzer nitelikteki veri toplama araçları incelenmiştir. Daha sonra taslak bir form oluşturulmuştur. Oluşturulan bu taslak form nitel araştırma konusunda yetkin ve nitel araştırma yapmış olan 4 uzmana gönderilmiştir. Uzmanlara sorulara ilişkin görüşleri ve soruların anlaşılır olup olmadığı sorulmuştur. Ayrıca eklemek istedikleri farklı bir önerileri varsa belirtmeleri istenmiştir. Uzman görüşünden sonra form gözden geçirilmiş ve daha sonra iki uzmanın formun son halini incelemesi istenmiştir. Onlardan gelen öneriler doğrultusunda forma nihai şekli verilmiştir. Formun son halinde 19 sorudan oluşan “*Lisansüstü Eğitime İlişkin Görüşler Anketi*” oluşturulmuştur.

1.4. Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Veriler çevrimiçi ortamda toplanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, birbirine benzeyen verileri, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek okuyucunun anlayabileceği bir biçimde sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

1.5. Geçerlik ve Güvenirlik

İlk aşamada araştırmacılar sorulara verilen cevapları tekrarlı olarak okumuştur. Kodlamalar yapılarak kategoriler oluşturulmuştur. Daha sonra, nitel araştırma konu-

sunda yetkin bir araştırmacıdan verilere ilişkin kategori oluşturması istenmiştir. Son aşamada ise, iki araştırmacının oluşturduğu kategoriler incelenerek uyum bulunmaya çalışılmıştır.

Araştırmacıların ayrı ayrı oluşturdukları kodlar ve temaların karşılaştırılmasında ise Miles ve Huberman'ın (1994) ifade ettiği, Güvenirlilik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) şeklindeki güvenilirlik formülü kullanılarak, güvenilirlik belirlenmiştir. Bu şekilde araştırmacının güvenilirliği % 80 olarak hesaplanmıştır.

III. BULGULAR

Bu bölümde çalışmada belirlenen araştırma sorularına yönelik elde edilen bulgular alt başlıklar halinde sunulmuştur.

3.1. BÖTE Lisansüstü Programında Eğitim Alan Öğrencilerin Lisansüstü Eğitime Kabul Şartları Hakkındaki Görüşleri

BÖTE alanında eğitim alan öğrencilerin lisansüstü eğitime kabul şartları hakkındaki görüşleri analiz edildiğinde araştırmacı tarafından öncelikle olumlu ve olumsuz olarak iki ana kategori oluşturulmuştur. Dört katılımcı kabul şartlarını makul ve yeterli bularak olumlu görüş bildirmişlerdir. Diğer katılımcılar ise yapılan sınavlar ve mülakatlar kapsamında eksiklikler olduğunu belirtmiş ve olumsuz görüş ifade etmişlerdir (Bkz. Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların Lisansüstü Eğitime Kabul Şartları Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı

Ana Kategori	Alt Kategoriler	f
Olumsuz	Sınavların yordama yetersizliği (ALES, YDS, ÜDS)	5
	Üniversiteler arası eşitsizlik	5
	BÖTE için dil puanı sınırının kaldırılması	3
	Belirleyici ve anlamlı olmaması	3
Olumlu	Farklı bölümlerden öğrenci alımı	2
	Makul ve yeterli	4

Tablo 2'ye bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun olumsuz görüş bildirdiği görülmektedir. Olumsuz görüş bildiren katılımcılardan 5'i, eğitime kabul için yapılan sınavların, eğitim sürecindeki başarıya yönelik yordayıcı özellikte olmadığını söyleyerek sınavları anlamlı ve geçerli bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Örneğin, Katılımcı 4 bu görüşünü, "ALES, YDS ve ortalama istemeleri mantıklı, çünkü bir şekilde hak edenleri ayırt etmeleri lazım. Ama bu koşulların yeterince ölçülemediğini düşünüyorum. Mesela YDS puanı yüksek her öğrencinin, ders kapsamında verilen İngilizce kaynakları çok rahat okuyabileceğini düşünüyorum. Çünkü şu anki sınav sistemi strateji uygulanarak yük-

sek alınabilecek bir sınav." şeklinde ortaya koyarken Katılımcı 17 ise, "ALES, dil puanı, not ort. ve mülakat var diye biliyorum. Bence farklı kriterler eklenerek lisansüstü eğitimin kalitesi artırılabilir. Öbür türlü dersaneye gidip de belirli bir ALES puanı ve lisansüstü eğitim niye yapılmalıdır sorusuna bile cevap veremeyen herkesin programlara alınmaması yapmaması sağlanabilir." diyerek sınavlara dershaneye giderek hazırlanan ve yüksek puan alarak programlara kabul alan ama lisansüstü eğitim hakkında hiçbir fikri olmayan insanların lisansüstü eğitim yaptığını belirterek, sınavların bir gösterge olmadığına dair düşüncelerini ifade etmiştir.

Kabul şartlarında olumsuz olarak görülen bir diğer boyut ise, üniversiteler arası eşitsizliktir. Beş katılımcı, lisansüstü eğitime kabul şartlarının üniversiteden üniversiteye değiştiğine dikkat çekmiştir. Örneğin Katılımcı 16, bu konuya ilişkin görüşünü "Her üniversite kendi koşullarını belirliyor. Bazı üniversiteler bilim sınavına ek olarak mülakat yapıyorlar ve mülakatlarda genellikle torpil oluyor maalesef ve gerçekten bu eğitimi almak isteyenler dışarda kalabiliyor." şeklinde ortaya koymuştur. Katılımcı 20 de benzer şekilde, "Bu durumun üniversiteden üniversiteye değişiyor olması aslında adaletsizlik gibi geliyor bana. Sonuçta mezun olduğunda herkes aynı diplomayı alıyor. Ama bazı üniversitelerin dil puanı yüksek bazılarınınki düşük. Hepsi yüksek olmalı ve herkes eşit şartlarda eğitim almalı." demiştir.

BÖTE Bölümü lisansüstü eğitime kabul şartlarından dil puanı sınırının kaldırılması da katılımcıların üzerinde durduğu bir nokta olmuştur. Üç katılımcı BÖTE için dil puanı sınırının yeniden getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcı 8 "Dil puanı sınırı tekrar getirilmeli", Katılımcı 15 "Dil şartı kesinlikle sınav ile sağlanmalı" ve Katılımcı 18 "Dil puanının BÖTE için kalkması kötü oldu" diyerek bu konu hakkındaki düşüncelerini ortaya koymuşlardır. Üç katılımcı da kabul için gerekli görülen şartların belirleyici, anlamlı ve nesnel olmadığını söylemişlerdir. Katılımcı 14 "Çok anlamlı değil. Nitekim kabul edilen pek çok öğrenci eğitimi bırakıyor veya başarısız oluyorlar" diyerek kabul şartlarının, eğitim sürecinin sürdürülmesi açısından anlamlı olmadığını vurgulamıştır.

Tablo 2'de verilen cevaplar incelendiğinde, iki katılımcının bölüm dışından başvuranların, lisansüstü eğitim yapmasına ilişkin kabul şartlarıyla ilgili olumsuz görüş bildirdikleri görülmüştür. Ancak katılımcılardan biri farklı bölümlerden öğrenci kabul edilmesini rahatsız edici bulurken; diğeri ise sınavların adil olmaması nedeniyle bölüm dışından başvuranların engellenmesini olumsuz bulmuş ve düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir:

"Her üniversite mülakat yapmalı bence. Bazen sadece sınav yapılıyor ve pek adil olmadığını düşünüyorum. Sonuçta farklı bölümlerden başvuran ilgili kişiler olabilir. Bu tarz sınavlarla bu kişiler engelleniyor."

Katılımcıların dördü ise genel görüşün aksine BÖTE Bölümü lisansüstü eğitime kabul şartlarına ilişkin düşüncelerinin olumlu yönde olduğunu ifade etmişlerdir. Verilen yanıtlar incelendiğinde, "Bence makul", "Yeterlidir", "Kabul için öngörülen koşulların

normal standartlarda olduğunu düşünüyorum”, “*şartları makul görüyorum, hatta biraz daha ağırlaştırabilirler*” diyerek kabul şartlarına olumlu baktıklarını belirtmişlerdir.

3.2. BÖTE Lisansüstü Programında Eğitim Alan Öğrencilerin Lisansüstü Eğitimin Ne Olduğuna İlişkin Görüşleri

Lisansüstü eğitimin ne olduğuna ilişkin verilen cevaplara bakıldığında, cevapların genel olarak üç tema etrafında toplandığı görülmüştür. Katılımcılar lisansüstü eğitimi, “*bilim insanı olma yolunda atılan adım*”, “*alanında uzmanlaşma süreci*” ve “*kişisel gelişim*” olarak tanımlamışlardır (Bkz. Tablo 3).

Tablo 3. BÖTE Lisansüstü Programında Eğitim Alan Öğrencilerin Lisansüstü Eğitimin Ne Olduğuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Temalar	F
Alanında uzmanlaşma süreci	13
Bilim insanı ve akademisyen olma yolunda atılan adım	4
Kişisel gelişim	3

Cevaplar incelendiğinde en fazla yoğunlaşılan konunun, lisansüstü eğitim alanında uzmanlaşılması olduğu görülmüştür. Örneğin Katılımcı 2 “*alanı tanımak ve bu alana nasıl katkı yapılacağıının öğrenilmesi*”, Katılımcı 5 “*Lisansüstü eğitim çalıştığınız alanı iyi bir şekilde öğrenmek ve bu alana katkı getirebilmek için gerekli alt yapıyı oluşturduğunuz (bilimsel düşünme ve ifade etme) ve katkı getirdiğiniz bir süreçtir.*”, Katılımcı 19 “*lisansüstü eğitimin çemberini daraltmak, biraz daha alana yoğunlaşmak*” gibi cevaplarla lisansüstü eğitimin, kişinin istediği bir alanda derinlemesine bilgi sahibi olarak uzmanlaşması şeklinde tanımlamalar yapmışlardır.

Öte yandan Katılımcı 3, “*Bilim insanı olma yolunda ilk adımdır.*”, Katılımcı 4 “*Akademisyenlik ve bilimsel çalışmalar alanında ilk basamaktır. Bu eğitimi bitiren kişi, en azından bir tezin nasıl yazılacağını, bu süreçte nasıl düşünülmesi gerektiğini bilir.*”, Katılımcı 9 “*Akademik hayata hazırlıktır*”, Katılımcı 14 “*Bilim insanı olma sürecidir*” şeklindeki cevaplarıyla lisansüstü eğitimi bilim insanı ve akademisyen olma süreci olarak tanımlamışlardır.

Bu arada Katılımcı 1 “*Bence kişinin gelişime açık olması için sadece bir araçtır.*”, Katılımcı 6 “*Lisansüstü eğitim kişinin kendisini geliştirmesidir.*”, Katılımcı 17 “*kişinin kendini geliştirmesidir.*” diyerek lisansüstü eğitimin kişisel gelişimle ilgili olduğuna yönelik tanımlamalar yapmışlardır.

3.3. BÖTE Alanındaki Lisansüstü Öğrencilerin Lisansüstü Eğitimi Tercih Etme Nedenleri

Katılımcıların lisansüstü eğitimi tercih etme nedenleri incelendiğinde, cevapların 3 ana kategori altında toplandığı tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 4).

Tablo 4. BÖTE Alanındaki Lisansüstü Öğrencilerin Lisansüstü Eğitimi Tercih Etme Nedenlerinin Dağılımı

Ana Kategori	F
Akademisyen olmak	16
Kendini geliştirmek	5
Para kazanmak	1

Tablo-4 incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun (f=16) lisansüstü eğitime başlamayla ilgili olarak “akademisyen olmak” şeklinde bir gerekçe sunduğu görülmektedir. Öte yandan bazı katılımcıların (f=5) “kendini geliştirmek”, 1 katılımcının da “para kazanmak” şeklinde bir amaçla bu sürecin içinde yer aldığını ifade ettiği görülmektedir.

Katılımcıların diğer görüşleri incelendiğinde ise, 3 katılımcının hem kendisini geliştirmek hem de akademisyen olmak için lisansüstü eğitime başladıkları anlaşılmaktadır. Örneğin Katılımcı 1 “*Akademik alanda kendimi ispat edebilmek ve kendimi sürekli gelişime açık tutabilmek için*”, Katılımcı 17 “*Kendimi geliştirmek ve akademisyen olmak*”, Katılımcı 20 “*Akademik personel olmak, önceliğim kendimi geliştirmek, ama sonra akademisyen olmak*” diyerek, hem kendini geliştirmek için hem de akademisyen olmak için lisansüstü eğitimi tercih ettiklerini belirtmiştir.

3.4. BÖTE Lisansüstü Programında Eğitim Alan Öğrencilerin İdeal Bir Lisansüstü Eğitim Programından Beklentileri

Katılımcıların lisansüstü eğitim programından beklentilerine ilişkin soruya verdikleri cevaplara bakıldığında, öğrencilerin lisansüstü eğitimden; öğretim üyesi, işlev, güncellik gibi pek çok farklı yönde beklentileri olduğu tespit edilmiştir. Öğretim üyelerine yönelik olarak; Katılımcı 1 “*Gereksiz iş yükü olmadan öğrenciye katkı sağlayacak bir eğitim programının ve öğretim elemanlarının olması.*” ve Katılımcı 10 “*Zeki ve kültürlü insanların eğitim vermesi*” şeklinde fikir beyan etmişlerdir.

Lisansüstü eğitimin işlevine yönelikse genel olarak Katılımcı 3 “*gerçek anlamda, alana yönelik geniş bir bakış açısı kazandırması*”, Katılımcı 20 “*Lisansüstü eğitim, bireyin zihnini açmalı. Farklı şeyleri keşfetmesine olanak sağlamalı. Araştırma sürecinin nasıl olduğunu öğretmeli. Bir araştırma nasıl tasarlanır ve nasıl yürütülür konusunda birey bilgilendirilmeli. Öncelikle araştırma yöntemleri konusunda yetkinleşmeli ve sonrasında konu belirlenerek kişi o konu hakkında yeterince okuma yapmasına olanak sağlamalı.*” gibi cevaplarla akademisyen ve bilim insanı yetiştirmeli, araştırma sürecinin nasıl olduğunu öğretmeli, bir araştırma nasıl tasarlanır ve nasıl yürütülür konusunda bireyi bilgilendirmeli, alanla ilgili geniş bir bakış açısı kazandırmalı şeklinde görüşler ortaya atmışlardır. Katılımcı 14 ise “*Dünya ile bütünleşik, güncel konuların yerel ile harmanlanarak incelendiği bir ortam*”, Katı-

lımcı 17 “*Toplumdaki sorunların farkına varılarak çözüm üretmeye odaklanılmalı. Ayrıca ulusal ve uluslararası ilişkilere önem vermeli.*” şeklindeki cevaplarıyla da lisansüstü eğitimin toplumsal ve evrensel güncel gelişmelere uygun bir biçimde yürütülmesi gerektiğine dikkat çekmiştir.

3.5. BÖTE Lisansüstü Programında Eğitim Alan Öğrencilerin Lisansüstü Eğitime İlişkin Beklentilerinin Eğitime Başlamadan Önceki ve Başladıktan Sonraki Durumu

BÖTE alanında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin, eğitime başlamadan önceki beklentileri ile başladıktan sonraki beklentileri arasında bir değişim olup olmadığı şeklindeki soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde katılımcıların bir kısmının olumlu bir kısmının da olumsuz görüşler beyan ettikleri görülmüştür. Bu süreçte olumlu yönde değişim gösterdiğini belirten katılımcıların sayısı ile olumsuz görüş bildirenlerin sayısının hemen hemen aynı olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların eğitime başlamadan önceki beklentileri genel olarak alanında derinlemesine bilgi sahibi olma, bilimsel süreçlere hakim olma, yayın çıkarma ve akademik kariyer yapma boyutlarına yöneliktir.

Tablo 5. Katılımcıların Lisansüstü Eğitime Başlamadan Önceki Beklentilerinin Dağılımı

Beklenti Boyutu	F
Alanında derinlemesine bilgi sahibi olma	6
Yayın çıkarma	5
Diğer	5
Akademik kariyer yapma	3
Bilimsel süreçlere hakim olma	2

Tablo 5’teki verilere göre altı katılımcı lisansüstü eğitimde, eğitim aldıkları alana dair bilgi seviyelerini artırmayı ve alanda uzmanlaşmayı belediklerini ifade etmişlerdir. Bu katılımcılardan üçü, bu beklentilerinin eğitime başladıktan sonraki süreçte karşılandığını söylemişlerdir. Örneğin Katılımcı 12 “*Bilgi seviyemin artacağı beklentisinin karşılandığını belirtebilirim. Olumlu yönde değişim olduğunu söyleyebilirim.*”, Katılımcı 16 “*Alanımla ilgili kendimi geliştirmeyi bekliyordum ve beklentilerimi karşılandı*” ve Katılımcı 19 “*Bir konuda uzmanlaşmak, yayın yapmak, alanla ilgili farklı dersler almak şeklindeki beklentilerim kısmen gerçekleşti*” ifadeleriyle beklentilerinde olumlu yönde değişim olduğunu belirtmişlerdir. Diğer üç katılımcı ise, bu beklentilerinin karşılanmadığını söyleyerek, bunun sebebini lisansüstü derslerin etkisizliğine ve öğretim üyelerinin tutumuna bağlamışlardır.

Katılımcı 2 *“Lisansüstünde alana yönelik daha çok çalışma yapacağım alanı daha iyi tanıyacağımı düşünüyordum, Fakat lisans dönemindeki derslerden pek farkı yok. Her ders günü kurtarmaya yönelik, verilen ödevlerin geliştirici bir tarafı yok”,* Katılımcı 11 *“Başlamadan önce açıkçası lisans eğitiminde aldığım eğitimin biraz daha kapsamlısını almayı bekliyordum. Kendi alan derslerimde daha çok gelişmeyi bekliyordum. Fakat beklentilerim tam olarak karşılanmadı. Aldığım ve açılan derslerin çoğu alanda yapılan çalışmalarını tanıma, inceleme, analiz etme ve üretebilme üzerine idi. Beklentilerim de bu yönde değişti diyebilirim.”* şeklindeki ifadeleriyle beklentilerinin karşılanmama sebebi olarak dersleri işaret etmişlerdir. Katılımcı 20 ise, *“Lisansüstü eğitime başlamadan önce beklentilerim büyüktü fakat sonrasında bu beklentilerimin karşılanmadığını gördüm. Öncelikle alan uzmanı olabileceğimi ve bana sorulan her konuda bilgi sahibi olabileceğimi düşünüyordum. Fakat bunun hocayla alakalı olduğunu ve hocadan hocaya değiştiğini sonradan fark ettim. Eğer iyi bir hoca bulabilirseniz kendinizi geliştiriyorsunuz ve hoca sizin önünüzü açıyor.”* cevabıyla alanda uzmanlaşmaya yardımcı olacak unsurun dersi veren öğretim üyesi olduğunu söylemiştir.

Beş katılımcı yayın çıkarmaya yönelik beklentilerle lisansüstü eğitime başladıklarını ifade etmişlerdir. Üç katılımcı bu beklentilerinin karşılandığını söylerken, iki katılımcı ise derslere bağlı olarak bu beklentilerinin karşılanmadığını ifade etmiştir. Bu durumu Katılımcı 1 *“Daha fazla kendimi geliştirebileceğimi düşünüyordum. Daha fazla yayın yapmayı düşünüyordum. Derslerin tez için yardımcı olabileceğini düşünüyordum ama derslerin sadece kredi doldurmak için gerekli bir şart olduğunu anladım.”,* Katılımcı 4 ise *“Her ders için gerekli zamanı ve motivasyonumu ayırıp çalışacaktım ama bütün dersler çok ağır geçmeye başlayınca bu durum biraz sıkıntılı geçti. Teze kadar birden fazla bilimsel yayın çıkarma beklentim vardı ama dersler o kadar ağırdı ki çoğu çalışmayı sadece not için yaptım.”* şeklindeki cevaplarıyla açıklığa kavuşturmaya çalışmışlardır.

Üç katılımcı akademik kariyer yapma beklentisiyle lisansüstü eğitime başladıklarını belirtmiştir. Bu katılımcılardan ikisi bu beklentilerinin karşılanmadığını ve olumsuz yönde değiştiğini söylerken; bir katılımcı ise beklentisinin değişmediğini, hala akademik kariyer yapma isteğinde olduğunu vurgulamıştır. Örneğin Katılımcı 4 *“Akademisyen olma amacıyla kendimi geliştirmek ve akademisyen olmak beklentilerim vardı. Ama kendimi geliştirmeme rağmen maalesef hala kadroya geçemedim ve artık buna olan inancım da kalmadı”,* derken Katılımcı 8 ise *“Tamamen akademide ilerlemek istiyordum fakat başka alanda iş bulduğum için artık emin olamıyorum. Ayrıca ayrıcalıklarının çok olduğunu ve saygın bir meslek olduğunu düşünüyordum. Gözümde büyümüşüm.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

Bilimsel süreçlere hakim olma beklentisiyle lisansüstü eğitime başladıklarını söyleyen katılımcılar bu beklenti ve amaçlarında bir değişiklik olmadığını söylemişlerdir. Bu durumu Katılımcı 3 *“Tek başına bir bilimsel araştırma yapabilme seviyesine ulaşmak gibi bir beklentim vardı. Lisans üstü eğitim yaptığım üniversitenin eğitimlerinin de bu doğrultuda olduğunu söyleyebilirim yani beklentilerimde bir değişikliğe neden olmadı.”* ve Katılımcı 5 *“Bilimsel süreçlere hakim olmak ve ileride kendi araştırmalarımı yapmak için altyapı oluştur-*

mak benim beklentimi oluşturmaktaydı. Süreç içerisinde amaçlarımın değiştiği söyleyemem.” şeklinde açıklamışlardır.

Ayrıca bir katılımcı, lisansüstü eğitimle birlikte dünyayı değiştirebilecek bir şeyler üretmeyi beklediğini, ancak böyle bir şeyin olmadığını ve bu konudaki kendi beklentisinin de düştüğünü şöyle ifade etmiştir: *“Gerçekten dünyayı değiştirecek bir şeyler üreteceğimi sanıyordum. Aslında yaptığımız şeylerin hiçbir şeyi değiştirmedini fark ettim. Zaten akademisyenlerin amacı da bu değişim değil daha çok puan toplamak. Benim de amacım ikincisine doğru kayıyor.”* Başka bir katılımcı ise eğitime başlamadan önce bir beklentisinin olmadığını ve eğitime başladıktan sonra bu konuda yanılmadığını söylemiştir.

3.6. BÖTE Lisansüstü Programında Eğitim Alan Öğrencilerin Lisansüstü Öğretim Sürecinde Karşılaşabilecekleri Sıkıntılara İlişkin Düşünceleri

BÖTE alanında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin lisansüstü öğretim sürecinde karşılaşılabilecekleri sıkıntılara ilişkin düşünceleri “Akademik Sıkıntılar” ve “Kişisel Sıkıntılar” olmak üzere 2 ana kategori altında toplanmıştır. Kategorilerin altında ise verilen cevaplara yönelik ortak temalar belirlenmiştir (Bkz. Tablo 6).

Tablo 6. Öğrencilerin Lisansüstü Öğretim Sürecinde Karşılaşabilecekleri Sıkıntılarının Dağılımı

Akademik Sıkıntılar	Kişisel Sıkıntılar
İngilizce makale okuma	Sürekli seyahat etmek zorunda kalmak
Ödevler	Hocayla iletişimsizlik
Tez konusu bulma	İş yerinden izin alamama
Bazı kavramları anlayamama	Maddi sıkıntılar
Bazı ders saatlerinin çakışması	Üniversitenin görevlendirme vermemesi

Tablo 6 incelendiğinde, katılımcıların pek çok farklı açıdan sıkıntı yaşayabildiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Örneğin Katılımcı 18

“Beni en zorda bırakan süreç eğitimimin ilk döneminde bana İngilizce makaleleri çok kısa zamanda okuyarak sunum yapmamın istenmesiydi. Bu sunumda başarısız oldum. Çünkü bu sunum benim kısa zamanda yapmam gereken İngilizce çeviriyi ölçtü. Hocaya bana verilen konu hakkında araştırma yap gel deseydi o konu hakkında o süre zarfında daha fazla bilgiye ulaşabilirdim. O konu hakkında hiçbir şey öğrenemedim. Yapmaya çalıştığım İngilizce çeviriyle o dersi bitirdim. Ayrıca tez konusu bulma sürecinde ne yapacağımı bilmeyerek boşuna kaç dönemimi harcadım. Eğer nasıl tez konusu bulacağım konusunda bir danışmanla konuşup ilerleyebilseydim bu süre zarfında ilgi alanımda daha fazla okuma yapmış, alanyazını taramış e böylece daha fazla bilgi birikimi edinmiş olabilirdim.”

diyerek hem İngilizce makale okuma hem de tez konusu belirleme süreçlerinde sıkıntı yaşadığını belirtmiştir. Başka bir katılımcı ise *“Benim için en zor süreç her hafta şehirlere-rası yolculuk yapmaktır. Diğer taraftan ödevler bazen yetişmiyor.”* cevabıyla hem kişisel hem de akademik sıkıntılar yaşadığını ifade etmiştir.

Katılımcıların çoğu lisansüstü eğitim süreçlerinde bir yandan eğitime devam ederken bir yandan da bir işte çalışmakta olduklarını belirtmişlerdir. Bu durumun da kendilerine sıkıntı çıkardığını Katılımcı 3 *“Hem çalışmak hem de okumak zorunda olmam dışında kayda değer bir sıkıntı ya da zorluk yaşamadım”*, Katılımcı 13 de *“iş yerinden izin almak. Çalışan birinin üniversite ile işini beraber götürebilmesi çok zor olabiliyor.”* gibi cevaplarla açıklamışlardır.

3.7. BÖTE Alanında Lisansüstü Eğitim Alan Öğrencilerin Tez Konusu ve Danış-man Belirleme Sürecinin Nasıl Olması Gerektiğine İlişkin Görüşleri

Katılımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde bu soruya yönelik genel olarak öğrencinin özgür olması gerektiği üzerinde durulduğu görülmüştür. Danışman belirleme sürecine ilişkin *“Her öğrenci istediği hocala çalışabilmeli, danışmanı öğrenci koşulsuz kendisi seçmeli, çalışılmak istenen konulara yakın şeyleri çalışan kişiler danışman olarak seçilmeli”* gibi görüşler ortaya konulmuştur. Bu süreçle ilgili olarak görüş bildiren tüm katılımcılar danışmanın belirlenmesinde öğrenci istek ve ilgilerinin temel alınması gerektiği üzerinde durmuşlardır. Katılımcılar, benzer şekilde tez konusu belirleme süreci için de *“Öğrenci istediği konuyu çalışabilir, hocalar fikir vermeli ve baskıcı olmamalıdır, öğrenci konuyu danışmanı rehberliğinde ilgi alanına göre seçmeli”* şeklinde görüş bildirmişlerdir. Burada katılımcılardan bazılarının dikkat çektiği bir nokta, konu seçiminde öğrencinin tamamen özgür bırakılmaması ve danışmanın ona rehberlik etmesi gerektiği olmuştur.

Ayrıca bazı katılımcılar, tez konusu ve danışman belirleme sürecinin ne zaman başlaması gerektiğiyle ilgili olarak birbirine zıt görüşler bildirmişlerdir. Örneğin Katılımcı 19 *“Danışman ve tez konusu seçimi ders döneminde yapılmalı, sonrasına bırakılmamalıdır”* görüşünü savunurken, Katılımcı 3 ise *“Tez konusu ve danışma belirleme sürecinin ders dönemi bittikten sonra başlaması gerektiğini düşünüyorum. Ayrıca öğrenci yapacağı tezi net olarak belirlemeli ve danışmanı ile nasıl yapabiliriz sorusuna cevap aramalıdır.”* diyerek tez konusu ve danışmanın ders döneminden sonra belirlenmesi gerektiği üzerinde durmuştur.

3.8. BÖTE Alanında Lisansüstü Eğitim Alan Öğrencilerin Lisansüstü Eğitimin Getirisi Hakkındaki Düşünceleri

Katılımcılar lisansüstü eğitimin getirilerinin kişiden kişiye değişebileceğini ifade etmişlerdir. Genel olarak akademisyenlik, unvan, kişisel gelişim, alanda uzmanlaşma ve bilgi üretme üzerinde durulmuştur. Akademisyenliğe yönelik görüşlerden bazıları şu şekilde ifade edilmiştir:

“Kişiden kişiye getiriler farklı olacaktır. Şahsen akademisyen olmak isteyen birisi için lisansüstü eğitimin en büyük getirisi akademisyenlik kariyerinin başlangıç noktasını oluşturmalarıdır.”

“Akademik ne olduğunu en temel şekilde uygulaması yani ilk basamak-tır. Doktora ile bu basamak tamamlanır.”

“Daha fazla bilgi, saygı. Daha yüksek unvan. Böylece kariyerine daha rahat devam etme.”

“Akademik kariyer yapanlar için bir basamak atlama, öğretmenlik yapan-lar içinse derece ve istediği şehire gidebilme. Bazı öğretmenler için uzmanlık alanını genişletme”

Katılımcıların bazıları, lisansüstü eğitimin kişisel olarak gelişimlerine ve öz yeterlik algılarına katkıda bulunacağını belirtmişlerdir: Katılımcı 8 *“Dil, tecrübe, özgüven, özsaygı, dünya görüşü.”*, Katılımcı 11 *“Bilgi seviyesini gerçekten çok iyi seviyede artırıyor. Çalışma disiplini sağlıyor.”* Alanda uzmanlaşma ve bilgi üretme konusunda getiri sağladığını belirten katılımcılar da; *“Lisansüstü eğitim o alanda kişiye daha üst düzeyde bilgi sağlarken; artık bilgiyi almakla kalmayıp üretmeye ve alana yeni bilgiler kazandırmaya teşvik eder. Bu becerilerin kişiye kazandırılması en büyük getirisidir.”* *“Alana katkıda bulunmak”* gibi cevaplar vermişlerdir. Ayrıca alanyazına katkı sağlamanın insanı mutlu ettiğinin de üzerinde durulmuştur. Bu genel görüşlerin yanı sıra bir katılımcı da lisansüstü eğitimin getirisinin para olduğunu ifade etmiştir.

IV. TARTIŞMA VE SONUÇ

Lisansüstü eğitimine devam eden öğrencilerin, bu eğitim sürecine ilişkin görüşlerinin alınmasının, süreç içinde ve sonunda başarıya ulaşma konusunda yönlendirici olacağı düşünülmektedir. Bu düşünce doğrultusunda, araştırma kapsamında BÖTE alanında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin lisansüstü eğitime ilişkin görüşlerine başvurulmuştur. Öğrenci görüşleri, araştırmacıların hazırladığı açık uçlu sorulardan oluşan bir görüş formu ile toplanmış ve içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir.

Yapılan analizlere göre katılımcılar lisansüstü eğitimi genel olarak *“akademik kariyer, bilimsel süreçler, kişisel gelişim ve alanda uzmanlaşma”* kavramlarıyla bütünleştirmişlerdir. Katılımcılar, lisansüstü eğitime kabul şartları ile ilgili olarak olumsuz yönde görüşlere sahiptirler. Üniversitelerin lisansüstü eğitime kabul şartlarının genellikle ALES, yabancı dil sınavları, diploma notu ve üniversiteler tarafından yapılan yazılı sınavlar ile mülakatlar olduğu bilinmektedir. Bu çalışmanın katılımcılarına göre, bir sınavın yapılması zorunludur ancak yapılan mevcut sınavlar anlamlı ve geçerli değildir. Öte yandan merkezi olarak yapılan ÜDS, YDS, YÖKDİL gibi yabancı dil sınavlarının yabancı dildeki çalışmaları inceleme yeterliğini ölçmemekte ve bu konudaki başarıyı yordayamamaktadır. Kayahan Karakul ve Karakütük (2015) de, lisansüstü öğretime öğrenci seçiminde kullanılan ölçütlere ilişkin öğretim elemanlarıyla yaptıkları çalış-

mada benzer sonuca ulaşmış ve öğretim elemanlarının merkezi yabancı dil sınavlarının yabancı dil bilme yeterliğini etkin olarak ölçtüğüne inanmadıklarını ortaya koymuştur. Ayrıca ALES'in de akademisyen olmak için gereken yetenek, kültür, tutum ve davranışları ölçmediği vurgulanmıştır. Abdioğlu ve Çevik (2017) de akademik ve idari personellerle yaptıkları çalışmada, lisansüstü eğitime kabulde en önemli şart olarak görülen ALES'in içerik ve kapsam olarak uygun olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmada ulaşılan başka bir sonuca göre, lisansüstü eğitimi tercih etme nedenleri "akademisyen olmak, kendini geliştirmek ve para kazanmak" şeklindedir. Benzer şekilde Çalık ve Gürer (2019), yaptıkları çalışmada lisansüstü eğitime başlama nedenlerini alanda kendini geliştirmek, akademisyen olmak, mesleki kariyerde ilerlemek olarak belirlemişlerdir. Bunlara ek olarak, bu çalışmadan farklı şekilde "yenilikleri takip etmek" ve "bilimsel merak" nedenleri olduğunu da tespit etmişlerdir. Alabaş ve arkadaşlarının (2012) öğretmenlerle yaptıkları çalışmada da genel olarak lisansüstü eğitimi "kişisel gelişim, mesleki kıdemde kolaylık sağlaması ve akademik personel olmak" için tercih ettikleri görülmüştür. Nas ve arkadaşları (2017) da yaptıkları çalışma ile lisansüstü eğitime başlama nedenlerini kişisel gelişim, mesleki gelişim ve akademik kariyer olarak belirlemişlerdir. Ayrıca bu araştırmadan farklı olarak başlama nedenleri arasında "iş fırsatı ve ekonomik katkı", "bireysel faydacılık", "sosyal ilişki kurma fırsatı", "sosyal statü kazanma", "farklı bir sektöre geçiş" boyutlarının da olduğunu ortaya koymuşlardır.

BÖTE alanında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin ideal bir lisansüstü programına ilişkin beklentileri "öğretim üyeleri, eğitimin işlevi, güncellik" gibi boyutlardan oluşmaktadır. Öte yandan katılımcı öğrencilerin lisansüstü eğitime başlamadan önceki beklentileri eğitime başladıktan sonra değişmektedir. Katılımcıların lisansüstü eğitimden beklentileri genel olarak "alanında derinlemesine bilgi sahibi olma, bilimsel süreçlere hakim olma, yayın çıkarma ve akademik kariyer yapma" şeklindedir. Özmenteş ve Özmenteş (2010) de yaptıkları çalışmada benzer şekilde, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencilerinin lisansüstü programdan beklentilerinin akademik kariyer, uzmanlaşma ve gelişme, bilimsel bir tutum edinme ve eksiklikleri giderme konularında olduklarını ortaya koymuştur. Çalık ve Gürer (2019), yaptığı çalışmada lisansüstü eğitimden beklentilerin mesleki kariyer basamaklarında ilerleme, mesleki yeniliklerden haberdar olma, alana ilişkin bilgi ve beceri artırma ve farklı bakış açısı kazanmaya yönelik olduğunu tespit etmişlerdir. Bu açıdan bu çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Katılımcıların beklentilerini karşılama durumlarına ilişkin sonuçlara göre bazı katılımcıların, eğitim öncesi beklentileri eğitim sürecinde karşılanmaktadır. Bazı katılımcılara göre lisansüstü eğitim beklentilerinin karşılanamamasının temel nedenlerinden birisi, Lisansüstü düzeyde sunulan derslerin etkisizliği ve öğretim üyelerinin olumsuz tutumlarıdır.

Katılımcılara göre lisansüstü eğitimde dersler yalnızca kredi doldurmak için var olup hiçbir yeterlik kazandırmaya yönelik değildir. Gömleksiz ve Yıldırım'ın (2013) da yaptıkları çalışmada bu konuda benzer sonuçlara ulaştıkları görülmüştür. Çalışmalarında lisansüstü öğrencilerin lisansüstü eğitim sürecinde verilen eğitimin beklentilerini karşıladığını ifade etmekle birlikte yine belli bir oranda öğrencinin karşılamadığı ve küçük bir bölümünde fikrinin olmadığı görülmektedir.

BÖTE Lisansüstü öğrencilerinin eğitim sürecinde yaşadıkları en önemli akademik ve kişisel sıkıntı yabancı dil becerisinin eksikliğidir. İngilizce makale okuma konusunda zorlanan katılımcılar, bu durum nedeniyle zaman kaybetmektedirler. Aslan (2010) da Türkçe Eğitimi Programında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin yabancı dilde okudukları makaleleri anlamakta sıkıntı çektiklerini ve çeviri konusunda da kendilerine güvenmediklerini tespit etmiştir. Katılımcı öğrencilerin lisansüstü eğitim boyunca yaşadıkları önemli bir zorluk çalışılan iş yerinden izin alamama olmaktadır. Katılımcılar tarafından iş ile lisansüstü eğitimi beraber yürütmenin zor olduğunun ifade edildiği bu araştırmaya benzer şekilde Aydın ve Hayal de (2014) yaptıkları çalışmada lisansüstü eğitime devam ederken öğretmenlik mesleğini sürdüren öğrencilerin iş yerinden izin alamama ve ders saatlerine göre iş programında düzenleme yapılmaması konusunda sıkıntı yaşadıklarını ortaya koymuşlardır. Benzer sonuca ulaşan bir diğer çalışma da Teyfur ve Çakır'ın (2018) yapmış oldukları çalışmadır. Teyfur ve Çakır, lisansüstü eğitim alan öğretmenlerin derslere devam ederken izin konusunda problem yaşadıklarını, okul müdürlerinin ders programlarını hazırlarken lisansüstü eğitim alan öğretmenleri dikkate almamaları gibi sorunlar yaşandığını belirlemiştir.

Bu çalışmada ulaşılan başka bir sonuç, tez konusu ve danışman belirleme sürecinde, “öğrencinin ilgi ve isteği doğrultusunda hareket edilmesi” şeklindedir. Ayrıca katılımcılara göre danışman, öğrenciye bilimsel süreçlere ilişkin rehber ve model olmalıdır. Bülbül (2003), danışman-öğrenci ilişkisini usta-çırak ilişkisine benzetmekte ve danışmanla öğrencinin koordineli bir şekilde çalışmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Ancak Bülbül, bu araştırmada katılımcıların ortak görüşünden farklı olarak; öğretim üyelerinin birlikte çalışacağı, istenilen ve ihtiyaç duyulan nitelikte ve nicelikte öğrencileri kendilerinin seçmeleri gerektiğini ifade etmiştir.

Öte yandan lisansüstü eğitime kabul şartları konusunda bazı katılımcıların BÖTE Bölümü için dil sınırının yeniden getirilmesi gerekliliği üzerinde durmaları dikkat çekici bulunmuştur. BÖTE lisansüstü öğrencileri, lisansüstü eğitimini “alanında uzmanlaşma süreci” olarak görmektedirler. Büyük çoğunluğu akademisyen olmak için lisansüstü eğitime başlayan katılımcılar, aldıkları lisansüstü eğitim sürecinin zeki, kültürlü ve öğrenciye katkı sağlayacak öğretim üyeleri tarafından yürütülmesini ve kişiye alanıyla ilgili geniş bakış açısı kazandıracak nitelikte olmasını beklemektedirler. Katılımcılardan bazılarının göre bu beklentiler, eğitim sürecinde karşılanamamaktadır. Lisansüstü eğitim sürecinde bu ve benzeri beklentiler karşılanamamakta ve eğitim sürecinin başarılı bir şekilde geçirilmesini engelleyen birtakım sorunlar yaşanabilmek-

tedir. Bu sorunlar “öğretim üyesiyle iletişimsizlik, çalışılan iş yerinden izin alamama, sürekli seyahat etme zorunda olunması, yaşanan maddi sıkıntılar, lisansüstü programdaki dersler ile öğretmen olarak çalışılan kurumdaki ders saatlerinin çakışması, bazı kavramları anlayamama, İngilizce makale okuma konusunda zorluk, ödevler ve tez konusu bulma” şeklindedir. Katılımcılar tez konusu bulma konusunda, öğrencinin özgür olması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Başarılı ve verimli geçen bir lisansüstü eğitim sürecinin ilgili programa devam eden öğrenciler açısından çeşitli getirileri olmaktadır. Bu bağlamda, lisansüstü eğitimin kişisel gelişim ve öz yeterlik algılarının gelişmesine katkıda bulunabileceği, ayrıca akademisyen olma, bir unvan sahibi olma, bir alanda uzmanlaşma ve bilgi üretme kapasitesine kavuşma gibi getirilerinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Öneriler

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar kapsamında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Öğrencilerin ilgili programa uyumlarını kolaylaştırmak amacıyla lisansüstü eğitime başlandığı dönemde bir oryantasyon programı düzenlenebilir.
- Ders seçimi yapma konusunda yürütülen danışmanlıklar daha faydalı olacak şekilde yapılandırılabilir.
- Lisansüstü eğitime başvuru ile ilgili olarak gereken koşullar konusunda üniversiteler arasında paralelliklerin sağlanması yoluna gidilebilir.
- BÖTE Bölümü lisansüstü programlarında kaliteyi artırmak amacıyla bütün lisansüstü programlarda kabul şartı olarak bir dil puanı barajı getirilebilir.
- Lisansüstü eğitim sürecinde öğrencilerin alanlarında daha yetkin olmalarına sağlamak amacıyla ders içeriklerinde düzenlemelere gidilebilir. Ayrıca lisansüstü öğrenciler araştırma çalışmalarına yönlendirilerek bu konuda gelişmelerine katkı sağlanabilir.
- Bir lisansüstü programa kayıt hakkı kazanan öğrencilerin bir işte çalışıyor olmaları durumunu düşünerek, ders programlarının daha esnek bir şekilde planlanması yoluna gidilebilir. Böylece, çalışma programının izin vermemesi nedeniyle derse devam edemeyen öğrencilerin programı bırakma durumları konusunda bir önlem alınmış olabilir.

Kaynakça

- ABDİOĞLU, C. ve Çevik, M. (2017). ALES'in akademik ve idari personel görüşlerine göre değerlendirilmesi Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(2), 719-732.
- ALABAŞ, R., Kamer, S. T. ve Polat, Ü. (2012). Öğretmenlerin kariyer gelişimlerinde lisansüstü eğitim: tercih sebepleri ve süreçte karşılaştıkları sorunlar [Master's Degree Education in

- the Career Development of Teachers: Reasons of Preference and the Problems that they face throughout the Process.] *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 89-107.
- ALHAS, A. (2006). *Lisansüstü eğitim yapmakta olan Milli Eğitim Bakanlığı öğretmenlerinin lisansüstü eğitime bakış açıları (Ankara İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ARICI, H. (2001). Sosyal bilimler alanında bilim adamı yetiştirme: Lisansüstü eğitim. TÜBA Bilimsel Toplantı Serileri (7): Bilim Adamı Yetiştirme - Lisansüstü Eğitim: TÜBİTAK Matbaası, Ankara.
- ASLAN, C. (2010). Türkçe eğitimi programlarında lisansüstü öğrenim gören öğrencilerin akademik özyeterliklerine ilişkin görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 87-115.
- AYDIN, E. ve Hayal, M. A. (2014). Lisansüstü eğitime devam eden öğretmenlerin lisansüstü eğitime ilişkin görüşleri. III. *Sakarya'da Eğitim Araştırmaları Kongresi*, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- AYDIN, S. (2015). Olgubilim araştırması. M. Metin (Ed.) *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (ss. 287-311). Ankara: Pegem Akademi.
- BROWN G., & Atkins, M. (1991). *Effective teaching in higher education*. Routledge, London.
- BÜLBÜL, T. (2003). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesinde görev yapan öğretim üyelerinin lisansüstü eğitime öğrenci seçme sürecine ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36(1-2), 167-174.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- ÇALIK, T. ve Gürer, G. T. (2019). Lisansüstü öğrencilerin aldıkları eğitime ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *IHEC 2019. 4.Uluslararası Yükseköğretim Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı* (ss. 63-73). 10-12 Ekim 2019, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- DİLCİ, T. ve Gürol, M. (2012). Öğretim üyeleri bakış açısıyla lisansüstü eğitiminin yaşam alanına yansımaları eğitim bilimleri örnekleme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 1073-1090.
- DÜZKANTAR UYSAL, A. ve Batu, E. S. (2010). Zihin engellilerin eğitimi anabilim dalı'nda yüksek lisans yapan öğrencilerin, yüksek lisans eğitimi sürecine ilişkin görüşleri. *Anadolu University Journal of Social Sciences*, 10(2), 227-248.
- GÖMLEKSİZ, M. N. ve Et, S. Z. (2013). Öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime ilişkin metaforik algıları. VI. *Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss. 145-152). 10-11 Mayıs 2013, Sakarya Üniversitesi.
- GÖMLEKSİZ, M. N. ve Yıldırım, F. (2013). Lisansüstü eğitim alan öğrencilerin lisansüstü eğitime ilişkin görüşleri. VI. *Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss. 68-74). 10-11 Mayıs 2013, Sakarya Üniversitesi.
- GÜVEN, İ. ve Tunç, B. (2007). Lisansüstü öğretim becerilerinin akademik sorunları (Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Örneği). *Mili Eğitim Dergisi*, 173, 157-172.

- KARAKUL, A. K. ve Karakütük, K. (2015). Lisansüstü eğitime öğrenci seçiminde kullanılan ölçütlere ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 47(2), 179-200.
- KOÇ, F. ve Özkoçak, V. (2019). Türkiye’de lisansüstü eğitime dair güncel sorunlar. *IHEC 2019. 4.Uluslararası Yükseköğretim Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı* (ss. 58-62). 10-12 Ekim 2019, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- KOŞAR, D., Er, E. ve Kılınç, A. (2020). Öğretmenlerin lisansüstü öğrenim görme nedenleri: Nitel bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 53, 370-392.
- NAS, S., Peyman, D. ve Arat, Ö. G. (2016). Bireylerin yüksek lisans yapma nedenleri üzerine bir araştırma. *Dokuz Eylül University Journal of Graduate School of Social Sciences*, 18(4). 571-599.
- ÖZMENTEŞ, G. ve Özmenteş, S. (2010). Buca Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencilerinin lisansüstü eğitimden beklentileri ve yüksek lisans programı ile ilgili görüşleri. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 15-25.
- ŞİMŞEK, H. ve Yıldırım, A. (2006). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- TEYFUR, M. ve Çakır, R. (2018). Lisansüstü eğitime devam eden öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar. *Turkish Studies-Educational Science*, 13(19), 1745-1764.
- TÜRKER, K. (2001). Bilim adamı yetiştirme: Dünya’da ve Türkiye’de lisansüstü eğitim. *TÜBA Bilimsel Toplantı Serileri (7): Bilim Adamı Yetiştirme - Lisansüstü Eğitim* (22, 30-32). TÜBİTAK Matbaası, Ankara.
- VARIŞ, F. (1972). Türkiye’de lisans-üstü eğitim. Pozitif bilimlerin temel ve uygulamalı alanlarında. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(1), 51-74.
- YÖK (2008). *Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği* (Mad. 1 / A, B). Resmi Gazete Tarihi: 01.07.1996. Resmi Gazete Sayısı: 22683: Mad. 2 / A, B, C, Mad.9/ A, Mad.14 A, Mad. 18 A, B Mad. 26 A.